

ADANA'DA MİLLİ MÜCADELE

Hazırlayanlar

Ahmet KARATAŞ
Cezmi YURTSEVER
Yusuf DELİKOCA

Editör

Dr. Murat KÜTÜKÇÜ

© Copyright 2022

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8125-99-3

Kitap Adı

Adana'da Milli Mücadele

Hazırlayanlar

Ahmet KARATAŞ
Cezmi YURTSEVER
Yusuf DELİKOCA

Editör

Dr. Murat KÜTÜKÇÜ

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Kapak Görseli

Fahri PELİT

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

HIS000000

DOI

10.37609/akya.1460

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Birçok kültürün harmanlandığı, tarihi dokusu, kültürel mirası, verimli toprakları, sanayisi, iklimi, bitki örtüsü, sıcakkanlı ve mert insanıyla kültürel bir zenginliğe sahip olan Adana'mız; tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Konumu itibarıyla geçmişten günümüze cazibe merkezi olan ilimiz; Millî Mücadele yıllarında da kurtuluş hissini Gazi Mustafa Kemal Atatürk'te vuku bulduğu ilk şehir olarak tarihte önemli bir rol üstlenmiştir. Gitgide büyüyerek tüm Anadolu'yu saran millî egemenlik ateşinin ilk kıvılcımının ilimizde çakılmış olması tarihimiz için son derece önemli, bizler için ise gurur vericidir.

Adana ve çevresi Fransız güçlerince işgal edildiğinde ecdadımız; gördükleri zulüm karşısında çok zor günler geçirse de bağımsızlığa olan sevdasından hiçbir zaman ödün vermemiş, tüm zorluklara göğüs germiş, kanlarının son damlasına kadar vatanımızı korumaya çalışmışlardır. Adana ve yöresindeki Türkler, örgütlenip Kilikya Millî Kuvvetler Teşkilatı'nı oluşturmuş, tüm yöre bu millî direnme ve mücadele teşkilatının denetimine girmiş, milis kuvvetlerimiz 1920 yılı Şubat ayı itibarıyla da düşmana karşı zafer kazanmaya başlamıştır. Elde edilen her başarı millî güçlerimizi azimlendirmiş, büyük zafere odaklanmalarını sağlamıştır. Şanlı kurtuluş tarihimizin yazıldığı bugünlerde yöremizde gerçekleşen "Karboğazı Olayı" ile "Kaç Kaç" olayı, Pozantı Kongresi ve sonrasındaki büyük direnişin sonucunda aziz milletimiz, kurtuluş mücadelesinde başarıya ulaşmıştır. Ağır yenilgiye uğrayan Fransa, TBMM hükümetini resmen tanımış, Türk-Fransız Barış Antlaşması 20 Ekim 1921'de Ankara'da yapılmış ve 5 Ocak 1922'de Fransızlar Çukurova'dan tamamen çekilmişlerdir. Millî Mücadele'de başarıya giden yolda nice kayıplarımız olmuş, bu zor günlerde yaşanan kötü hadiseler tarihimize kara birer iz, bizlere de unutulmaz bir öğretiyi miras bırakmıştır.

Haksız işgale karşı Anadolu'muzun dört bir yanında verilen kurtuluş mücadelesinin, birçok cephede olduğu gibi Güney Cephesi'nde de aziz milletimizin zaferiyle sonuçlanmış olmasından dolayı onur duyuyor; başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları olmak üzere Adana'mızın kurtuluş mücadelesinde büyük payı olan Saim Bey'i, Tufan Paşa'yı, Ramazanoğlu Suphi Paşa'yı, Millî Kuvvetler Komutanı Sinan Tekelioğlu'nu, Yüreğir müfreze komutanlarından Molla Nasrullah'ı, Karboğazı Olayı'nın kahramanı Gülekli Hatice'yi, ilk kadın şehidimiz Rahime Hatun'u, Kara Fatma'yı, İbo Osman'ı ve adını dahi sayamadığımız nice kahramanımızı rahmet ve minnetle anıyorum.

Önsöz

5 Ocak 1922 yalnızca bir tarih değil; Adana'nın kurtuluş bayramı, yurdumuzun yiğit ve şerefli evlatlarının istiklal ve istikbalimiz için verdiği asil mücadelenin zaferidir. Kahramanlıklarla dolu tarihimizi gelecek nesillerimize aktararak gençlerimizin geçmişimizden ders almalarını sağlamak hepimizin asli görevi. Bu amacımıza hizmet edecek en iyi yöntem de kitapların öğreticiliğinden yararlanmak. Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesinin bu anlamda bir eserinin yayımlanmış olmasını sevinç, mutluluk ve takdirle karşılıyorum. "Kurtuluşunun 100. Yılı Anısına: Adana Millî Mücadele Belgeleri" adlı kitabın yayınlanmasına katkı sağlayan herkese içtenlikle teşekkür ediyorum.

Süleyman ELBAN

Adana Valisi

TAKDİM

Adana, bereketli toprakları, tarihsel geçmişi, kültürel zenginliği ve ekonomik dinamikleri ile Çukurova Bölgesinin en önemli şehirlerinden biridir. Adana sadece beşerî zenginlikleriyle değil tarihsel süreçte ortaya koymuş olduğu pek çok kahramanlık ve yiğitlik hikayeleriyle ön plana çıkmıştır. Kurtuluşa giden yolda destansı mücadeleler vererek Türkiye'nin kurtuluşunda esin kaynağı olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün bir Adana ziyaretinde *“Bende bu vekayinin ilk hissi teşebbüsü bu memlekette, bu güzel Adana’da doğmuştur”* sözleri tarihteki yerini almıştır.

Üç yıl Fransız esareti altında kalan Adana’da bölge insanı büyük zorluklar çekmiştir. Nice insanımız ve değerleri emperyalist güçler tarafından ezilip, yıkılmıştır. 1920’li yıllar, tahammül edilmesi güç, ölüm ve vahşetin izleriyle doludur. Bunca olup bitene tahammül edemeyen ve bağımsızlık ateşiyle yanıp tutuşan yiğit Adanalılar sırtını Toroslara dayayarak amansız bir mücadeleye başlamışlardır. Toroslarda doğan istiklal ve şeref yıldızı, bağıryanık vatan çocuklarını kendisine doğru çekmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün Sakarya Zaferi ve Çukurovalıların mukaddes isyanı sonucu Fransızlar, daha fazla Türk yurdunda tutunamayacaklarını anlamışlardır. Nihayetinde Ankara Antlaşması sonrasında 20 Aralık 1921’de ilk Türk askeri birliği şehre girerek üç yıllık esarete son vermiştir. 4 Ocak 1922’de son Fransız birliği Adana’yı terk ettiğinde, Adana’nın milli bayramı başlamıştır.

5 Ocak Adana’nın Kurtuluşu sadece kutlamalarla geçireceğimiz bir gün değildir. Bizlere bırakılan büyük mirası ve sorumluluğu hatırlama günüdür. Aradan geçen 100 yıllık süreçte yaşanmış olan kahramanlıklar, zorluklar, esaretler, mücadeleler, yokluklar ve daha fazlası günümüzde yeniden gözden geçirilmelidir. 100. yılını kutladığımız 5 Ocak Adana’nın Kurtuluş Bayramı’nda, milli mücadelenin tarihçesini ortaya çıkarmak, Türkiye Cumhuriyeti ve Adana için önemli bir kültürel hizmettir. Bu eserin, Çukurova bölgesinin kültürel ve tarihsel gelişimine katkı sunmasını ve yeni çalışmalara zemin hazırlamasını diler, emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

ATÜ Rektörlüğü

İÇİNDEKİLER

ADANA'NIN İŞGALİ, DİRENİŞ, KURTULUŞ VE İLK KURTULUŞ BAYRAMI

Sahipsiz Yurt Çukurova	1
Kara Günler Başlıyor.....	3
Toros Dağları'nda Yakılan Çoban Ateşi : Kuva-yı Milliye.....	8
Pozantı'nın Kurtuluşu ve Karboğazı Zaferi.....	13
Çukurova'da Yaşanan Katliamlar	16
Kaç Kaç Günleri.....	19
Mustafa Kemal Paşa'nın Pozantı Kongresi	22
Adana'nın Kurtuluşu	25
Ankara İtilafnamesi ve Adana'nın Tahliyesi.....	29
Türk Askerinin Adana'ya Girişi ve Al Bayraklarla "Lale Bahçesini Andıran" Kalabalık.....	31
Adana'nın Kurtuluş Bayramı: 5 Ocak 1922.....	33
Türkiye'nin En Büyük Bayrağı Hazırlandı	34
Kumluk Meydanı'nda Toplanan On Binler.....	35
Düzenlenen Fener Alayı ve Gece Boyunca Devam Eden Kutlamalar:.....	37
Yaralanılan Kaynaklar.....	38
İlk Ateş Olayı.....	39

MİLLİ MÜCADELE HATIRALARI

Adana Nasıl İşgal Edildi? Kurtuluş İçin Nasıl Döğüştü? Tekrar Hürriyetine Nasıl Kavuştu?.....	41
Kahyaoğlu Faciası.....	46
Adana'da Müdafaai Hukuk Cemiyeti Nasıl Kurulmuştu?	49
Debboy Vakası Nasıl Oldu?.....	51
Mülazım Osman ve Arkadaşlarının Şahadeti.....	51
Büyük Ermeni Kilisesine Nasıl Girdim	52
Bir İbret Vesikası.....	55
Çamura Düşen Bayrak.....	55
İnmeyen Bayrak.....	57
Adanamızın Kara Günleri Arasında.....	59
İşgal Günlerinde İstihbarat Teşkilatı Nasıl Çalışırdı?	62

Şişmanyan Canisi Sahnede.....	65
Milli Kuvvetler İlk Defa Karaisalı'ya Nasıl Girdi.....	67
Menil Taburunu Nasıl Esir Aldık?	69
800 Kişiyse 44 Kişi	74
4 Temmuz 336 Vak'ası.....	76
Camili Katliamı Nasıl Başlamıştı?.....	86
Kahyaoğlu Faciası Nasıl İşlenmişti?	88
Buruk Muharebesi Nasıl Oldu?	91
Mercin Muharebesi Nasıl Olmuştu?	93
Adana'ya Nasıl Girmiş,	95
İşgalde Çocukların Şarkısı Beş Ocak Güneşi.....	98
Adana Kurtuluş Mücadelesi Kronolojisi	99

KURTULUŞ ŞİİRLERİ

İlk Işık	100
Adana Kurtuluşunun Destanı.....	115
5 Kânunusani	119
5 Ocak Marşı.....	121
5 Ocak Türküsü.....	122
5. Kanunisani	123
Adana İşgali Münasebetiyle	124
Adana Kurtuluşundaki Şehitlerimizin Resmi Geçidi	124
Adana'ya Destan	125
Adanam, Ah Adanam	126
Adanamızın Kurtuluşu	128
Beş Ocak	129
Bir Beş Ocak Günüydü	130
Bugün	131
Çetenin Destanı.....	132
Çukurova Destanı.....	133
Çukurova Koçaklaması'ndan	134
Çukurova Mücahitler Destanı	140
Garip Adana	143
Gülmek Gerek Adana!	144
Güzel Adana	146

Kurtuluş Harbi Destanı.....	147
Adana	148
Kaç Kaç	149
Kahraman Adanalı	150
Kahraman Adanalı	151
Çukurova	151
Kurtulan Adana	151
Kurtuluş	153
Kurtuluş Destanı.....	154
Kurtuluş Günü	156
Kurtuluş	158
Kurtuluş	158
Kurtuluşun Destanı.....	159
Mukaddes Anavatan	160
Beş Ocak	161
Mamure Kahramanları	162
Selam	162
Yurda Dönüşde	163
Saim'in Kabrinde Torosların Şehit Aslanına	164
Toroslar ve Adana.....	164
Saim Bey İçin	165
İşgal Senesinde Çukurova'dan Toroslara	166
5 Ocak	167
5 Ocak.....	167
Beş Ocak	168
Ey Güzel Adana	169
Esir Adana'ya.....	170
Garip Adana'ya.....	170
Hicret	171

MİLLİ MÜCADELE FOTOĞRAFLARI

İşgal Öncesi Adana.....	173
İşgal Dönemi Adana.....	178
Direniş ve Kuvâ-yı Milliye.....	183
Kurtuluş ve Ankara Antlaşması.....	191

5 Ocak Kutlamaları ve Yerel Gazeteler	195
Kuva-yı Milliyeci Fotoğrafları.....	208

MİLLİ MÜCADELE BELGELERİ

Sinan Tekelioğlu Gazi Mustafa Kemal ve İsmet Paşa Yazışmaları	225
Bir Kuva-yı Milliyeci'nin Hatıra Defteri.....	230
Kuva-yı Milliyede Görev Alanlar	246
Kuyumcular Köyünden Abdullah	250
Hankurbu Mahallesinden Ahmet	251
Mankurbu Mahallesinden Mehmet	252
Karşlı Köyünden Ali.....	253
İcadiye Mahallesinden Ahmet.....	254
Tarsus Kızılmurat Mahallesinden Hasan	255
Başlık: Aşağıyirikler Köyünden Mustafa.....	256
Kadelli Köyünden Aziz.....	257
Kadelli Köyünden Halil.....	258
Akmehmet Mahallesinden Hüseyin Avni.....	259
Cedid Mahallesinden Bedir	260
Kaşoba Köyünden Hacı.....	261
Sadıkali Köyünden Ramazan.....	262
Kaşoba Köyünden İbo Osman.....	263
Hurmalı Mahallesinden Yusuf Ziya.....	264
Kabasakal Köyünden Ali	265
Topçu Köyünden Mehmet	266
Kaşoba Köyünden Hacı Kasım.....	267
Çakalkuyusu Köyünden Ali	268
Kaşoba Köyünden Mehmet.....	269
Eskişe Köyünden Adil.....	270
Aşağıyirikler Köyünden Osman.....	271
Kızıl Köyünden Mehmet	272
Hacıarablar Köyünden Dede	273
Kıvanç Köyünden Mehmet	274
Kösefakılı Köyünden Mehmet.....	275
Hacı Köyünden Mustafa.....	276
Kuyumcu Köyünden Ömer.....	277

Durak Köyünden İbrahim.....	278
Söğütlü Köyünden Ali	279
Topçu Köyünden Abdurrahman	280
Sadıkali Köyünden Ramazan	281
Kilhavir Köyünden Abdülhadi	282
Yüreğir Grubunda Görevli Olanların Listesi	283
İbrişim Köyünden Süleyman	284
Delikli Köyünden Çavuşoğlu.....	285
Kaşoba Köyünden Hacıbekir	286
Çakaldere Köyünden Mansur	287
Sofubahçe Mahallesinden Mahmut	288
Kayserili Hacıveled Mahallesinden Ahmet.....	289
Sugediği Mahallesinden Ahmet	290
Adanalı Ali Rıza.....	291
Kabasakal Köyünden Hacı Mustafa	292
İhtiyat Zabıtlarının İsim Listesi	293
Çukurçömelek Köyünden Süleyman	294
Ebulhadi Köyünden Alioğlu Yakup	295
Adanalı Yusuf.....	296
Ali Ratip Bey veya Sinan Tekelioğlu	297
Çukurbağ Köyünden Süleyman.....	298
Kabasakal Köyünden Abdullah	299
Tarsuskapı Mahallesinden Edhem	300
Tarsuslu Mehmet Naci	301
Kabasakal Köyünden İshak.....	301
Kurttepe Köyünden İbrahim	303
Nacaran Mahallesinden Mehmet Bahri	304
Savcızade Mahallesinden İbrahim Hilmi.....	305